

ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY
Studia Filologiczne 1983 z. 18

JOLANTA MĘDELSKA
WSP w Bydgoszczy

LISTA WYRAŻEN PRONOMINALNYCH NIE NOTOWANYCH W SŁOWNIKACH
POLSKO-ROSYJSKICH OSTATNIEGO DWUDZIESTOLECIA¹

Lista obejmuje bardzo zróżnicowany materiał. Mieszczą się na niej zarówno braki bardzo poważne /zaimków popularnych i częstotliwych/, braki wybaczone /zaimków rzadkich lub użyć jednostkowych/, jak też drobne usterki w nieźle opracowanych hasłach. Znalazły się tu także zaimkowe neologizmy nie notowane dotąd w polskich słownikach objaśniających, ale właściwie przez Polaków rozumiane i, co najważniejsze, pojawiające się w tekstach mówionych i pisanych. O ich "leksykograficznej przyszłości" zadecyduje zapewne czas. Są też na liście pewne zjawiska morfologiczne lub składniowe. Możliwe, że miejscem dla nich najwłaściwszym jest nie tyle słownik przekładowy, ile bardzo szczegółowe gramatyki konfrontatywne. Ponieważ jednak są to na ogół fakty językowe o dużej częstotliwości, wyrażane w języku polskim odmiennie niż w rosyjskim, a jednocześnie dające się łatwo zamknąć w krótką regułę przekładową, należałoby chyba rozważyć możliwość umieszczenia ich w słowniku. Byłoby to niewątpliwie wygodniejsze dla użytkownika niż wertowanie kilku podręczników. Pokażną grupę stanowią te polskie zaimki, które nie mają rosyjskich odpowiedników trafnie, dokładnie oddających ich treść. Wszystko wskazuje na to, że właśnie z tego powodu nie zostały one umieszczone w słownikach. Chodzi tu głównie o zaimkowe deminutywy. Nie są one bynajmniej zjawiskiem rzadkim w języku polskim, notują je słowniki objaśniające /i to z bogatym materiałem ilustracyjnym/. Trudno więc założyć, że nie zetknęli się z nimi autorzy słowników przekładowych. Pomijają je więc celowo, właśnie z powodu braku ścisłych rosyjskich

odpowiedników. Jest to jednak założenie z gruntu fałszywe. Przecież te miejsca, w których oba systemy wyraźnie do siebie nie przystają, powinny być szczególnie w słownikach wyeksponowane. Tu właśnie, a nie w przypadkach wzajemnie jednoznacznego odwzorowania, należy się spodziewać największych trudności translatorskich. Przy deminutywach problem jeszcze bardziej urasta, ponieważ zaimkowe podstawy słotwórcze są w obu językach fonetycznie tożsame lub zbliżone, a najpopularniejsze sufiksy deminutywne wykazują również podobieństwo. Użytkownik - Polak ma więc podstawy, by przypuszczać, że w języku rosyjskim także funkcjonują zaimkowe zdrobnienia. Odpowiednie opracowane hasło słownikowe zaoszczędzi mu czasochłonnych i denerwujących poszukiwań. Lista nie obejmuje par przekładowych typu niezaimek - zaimek /np. koniec - yse/. Choć nie jest to sprawa marginalna, bo odpowiedniości takich mamy wiele, nielogiczne byłoby jednak wciąganie do spisu zaimków niezaimka /w słowniku polsko-rosyjskim musiałby się znaleźć na wejściu/. Trzeba jednak zainteresować tym problemem leksykografów, bowiem są to niewątpliwie ekwiwalenty przekładowe, muszą więc trafić do słownika. Kończąc uwagi ogólne należy podkreślić z całą mocą, że umieszczenie zaimka /wyrażenia, użycia czy derywatu/ na liście nie oznacza wcale, że jego obecność w słowniku jest niezbędna. Autor ma jedynie nadzieję, że zestawienie to będzie przydatne w pracy nad pełnym słownikiem przekładowym.

Materiał został ułożony w porządku alfabetycznym. Podstawą jest słowo wydzielone, najczęściej wyraz hasłowy lub jego forma. Wydzielono także rosyjskim odpowiednik. Translat podaje się w tych przypadkach, w których jest on niezbędny dla zrozumienia istoty translandu. Może się zdarzyć, że będzie on tylko przybliżony. Zilustrowano poszczególne pozycje zazwyczaj tam, gdzie jedynie kontekst pozwala wydobyć potrzebne pary przekładowe. Autor zdaje sobie sprawę z tego, że część zaimkowych wyrażań, użyci czy derywatów, zajmujących obecnie osobne pozycje na liście, można będzie w przyszłości ująć w jedną regułę przekładową.

1. BYLEJAKOŚĆ: Niestety, dobra idea utonęła w bylejakości praktyki.

2. CO /o zwierzętach/ - KTO: Co tam się pasie? - Kto tam pasetsja?
3. CO ..., to ... - EST' ... : Co matka, to matka. - Mat' est' mat'.
4. CO było dalej - DAŁNEJŠEE: Co było dalej pamięta słabo, wrywkami. - Dałnejšee pomnit plocho, otrzywkami.
5. CO robić - KAK byt': Co robić z tymi, którzy kradną? - Kak byt' s temi, kto voruet?
6. CO się urodziło - KTO rodilsja..
7. COKOLWIECZEK.
8. to COŠ: Było coś niedobrego w polskim sporcie. Tym ozymá była pogarda dla słabych i nieszczęśliwych.
9. COŠ innego - DRUGOE: Chodzi o coś innego. - Delo v dru-
gom².
10. COŠ więcej - ČTO-TO /nešto/ ból'šee.
11. COŠ złego /dobrego, radosnego, podobnego, przeciwnego itp./ - ZŁOE /chorošee, radostnoe, podobnoe, obratnoe i t.p./: Znowu kupisz coś zbednego. - Opjat' kupiš' lišnee.
12. CO wtedy - toгда KAK: Jeśli by prosila, płakała, a on by robił swoje - co wtedy? - Esli ona by prosila, plakala, a on by delal svoe - toгда kak?
13. CZEGOŠ podobnego - NIČEGO podobnego: Czegoś podobnego jeszcze nie widziałam. - Ničego podobnego ja ešče ne videla.
14. DONIKADYZM.
15. DZIESIĄT: Ileś tam dziesiąt procent więcej.
16. DZIEŠCI: Tak było dziesięć razy wcześniej.
17. ILLUŠTAMDNIOWY.
18. JACY - KTO: Jacy są Pana ulubieni pisarze? - Kto vaši ljubimye pisateli?
19. JAK - KAKOVO: Jak dziś na dworze? - Kakovo segodnja na dvore?
20. co i JAK - čto k ČEMU: Poczuliem się nieswojo. Przecież nie wiedziałem, że to żart. Dopiero kiedy mi wyjaśniono co i jak, roześmiałem się. - Mne stalo ne po sebe. Ja že ne znal, čto čto šutka. Tol'ko kogda mne ob'jasnili čto k čemu, ja rassmelajsja.
21. JAK rzadko /kiedy/ - REDKIJ: Był upał jak rzadko /kiedy/.
- Stojala redkaja žara.

22. JAK ... to ... - ... TAK ...: - Szefowi skończyły się "Primy". Skoczę do sklepu. - Jak "Primy" to "Primy" - westchnął Adam i wyjął z kieszeni paczkę. - U šefa končilas' "Prima". Sbegaju v magazin. - "Prima" tak "Prima" - vzdochmul Adam i dostal iz karmana pačku.

23. JAKI taki - KAKOJ-NIKAKOJ: Ty, lukioz, jaki taki dach nad głową masz, a Osipow w ogóle nie ma gdzie mieszkać. - U tebja, lukioz, kakaja-nikakaja kryša nad golovoj est', a Osipovu voobšče negde žit'.

24. z JAKICHŠ powodów - POČEMU-TO.

25. JAKIE wyjście - GDE vychod: Jakie jest wyjście z tej sytuacji? - Gde ze vychod iz ètogo položenija?

26. JAKIEKOLWIEK poważne - SKOL'KO-NIBUD' ser'eznye: Nikt nie oczekiwał po czterech młodych sportsmenkach jakichkolwiek poważnych rezultatów. - Nikto ne ožidal ot ètyrech molodych sportsmenok skol'ko-nibud' ser'eznych rezul'tatcv.

27. JAKIŽ to - KAKOJ-TAKOJ: Z jakichž to politycznych powodów nazwałaś mnie Joną? - Po kakim-takim poliitičeskim pričinam ty nazvala menja Ionoj?

28. JEDEN z drugim: Czasem kobieta nagoni jednego z drugim, żeby coś przepała.

29. KAŻDE /z nich, z nas, z rodziców itp./ - KAŻDYJ /iz nich, iz nas, iz roditelej i t.p./.

30. KAŻDODZIENNY.

31. KAŻDY inny - VSE raznye: Tyle tu pięknych lalek, a każda inna. - Stol'ke zdes' krasivykh kukol, i vse raznye.

32. KAŻDZIUCHNY.

33. KAŻDZIUŠKI.

34. KAŻDZIUTEŃKI.

35. KAŻDZIUTKI.

36. KILKA /kroków, metrów itp./ - V NESKOL'KICH /sagach, metrach i t.p./: Sklep znajduje się kilka kroków stąd. - Magazin nachoditsja v neskol'kich sagach otsjuda.

37. KILKA - NESKOL'KO³ /2 - 9/.

38. dwadzieścia KILKA - dvadcat' S NEBOL'ŠIM /LIŠNIM/ /2-9/.

39. KILKANAŚCIE - NESKOL'KO /11 - 19/.

40. KILKA lub /albo, i, czy/ kilkanaście - NESKOL'KO: To

było kilka lub kilkanaście lat temu. - Éto bylo neskol'ko let temu nazad.

41. KILKULATEK.

42. być KIMS dla kogoś - byt' KEM komu: Kim pani jest dla niego? /Jestem jego siostra/ - Vy emu kto? /Ja emu sestra/.

43. /być/ KIMS więcej - /byt'/ KEM-TO bol'sim.

44. KTO to taki - KTO takoj /takaja, takie/: Wokół ogniska siedzą ludzie. Dziewczynka patrzy na nich i myśli: Kto to taki? - Vokrug kostra sidjat ljudi. Devočka smotrit i dumaet: Kto oni takie?

45. KTOKOLWIEK wie /zna/ ..., powinien ... /z komunikatu MO/ - KTO znaet ..., dolžen ...

46. KTOŚ, ktosia; ktosie: Tatusiu, ktos zbil wazon ... - Znam ja tego ktosia.

47. taki KTOŚ: Zdarza się, kiedy poznają kogoś nowego, że taki ktos zaraz zaczyna się przechwalać.

48. ten KTOŚ - ON, étot ČELOVEK: Ktos zdziwił się: po co? Temu komus odpowiedziane ... - Kto-to udivilsja: začem? Emu otvetili ...

49. KTÓRAŚ /o osobach płci żeńskiej/ - KTO-TO: któraś z kobiet - kto-to iz ženščin.

50. KTÓRAKOLWIEK /o os. płci żeńskiej/ - KTO-NIBUD': Czy którakolwiek zgodzi się wyjaśnić za mnie? - Razve za menja kto-nibud' soglasitsja pojti?

51. KTÓRE /zwierzę/ - KTO: Zwierzęta "współzawodniczą", które lepiej wykona swój numer. - Zveri "sorevnujutsja", kto lučše wypolnit svoj nomer.

52. KTÓREGO - ČEJ /č'e, č'ja, č'i/: dyrektor, którego żona ... - direktor, č'ja žena ...

53. do KTÓREGO - KUDA: Była to świątynia, do której znoszono dary. - Éto byl chram, kuda prinosili dary.

54. KTÓREGOŚ ranka /wieczora, nocy itp./ - ODNAŽDY utrom /večerom, noč'ju i t.p./

55. KTÓREKOLWIEK zwierzę - KTO-NIBUD' : którykolwiek ptak - kto-nibud' iz ptic.

56. KTÓRESZ zwierzę - KTO-TO : któraś ryba - kto-to iz ryb.

57. KTÓRY - GDE : Biegałem na wszystkie spektakle, w których Pani grała. - Ja biegał na vse spektakli, gde vy igrali.

58. KTÓRY - KOGDA : Wybraliśmy się do miasta w wolną sobotę, w którą nic nie można kupić. - My sobralis' v gorod v svobodnuju subbotu, kogda ničego nel'zja kupit'.

59. KTÓRY jest /znajduje się, leży itp./ - ČTO : Spotkaliśmy się w mieście, które leży nad Wołgą. - My vstretilis' v gorode, što na Volge. ; Nie spuszczałem oczu z Romuškova, który siedzi w ostatniej ławce. - Ja glaz ne svožu s Romus'kova, što na poslednej parte.

60. mało KTÓRY - REDKIJ : Mało który ojciec zgodzi się na to. - Redkij otec soglasitsja na što.

61. w dwudziestym KTÓRYMŚ roku, na dwudziestej którejś stronie, kilometrze itp. - v dvadcat' KAKOM-TO godu, na dvadcat' kakoj-to stranice, kilometre i t.p.

62. co KTÓRYŚ : Co któryś kandydat nie zda je egzaminu na wyższą uczelnię.

63. po raz KTÓRYŚ - /v/ KOTORYJ raz: Okazało się po raz któryś, że wiele przeszkód można pokonać. - Okazalos' /v/ kotoryj raz, što mnogie prepjatstvija možno preodolet'.

64. KTÓRYŚ z rzędu - KOTORYJ : Już którąś godzinę z rzędu siedzimy z Zinaidą w kuchni. - Uže kotoryj čas my sidim s Zinaidoj na kuchne.

65. ci /wszyscy, tacy/, KTÓRZY /także o osobach płci żeńskiej i zwierzętach/ - /vse, takie/ KTO : Wszyscy, którzy dobrze napiszą sprawdzian, otrzymają zaliczenie. - Vse, kto chorošo napiset /napišut/ kontrol'nuju, polučat začet.⁵

66. NASZ i wasz /twój, jego, Niny itp./ - NAŠ s vami /s tobój, s nim, s Ninoj i t.p./.

67. NAŠCIE - NADCAT' : naście lat - nadcat' let.

68. za NIC - za TAK : - Dasz ściągnąć? - Dam. - A za co? - Za nic. - Daś spisać? - Dam. - A za što? - Za tak.

69. NIC, co ... - NIČTO ... : Nic, co ludzkie, nie jest mi obce. - Ničto čelovečeskoe mne ne čužno.

70. NIC podobnego /złego, dobrego, wesołego, dziwnego itp./ - PODOBNOE /złe, chore, wesołe, stranne i t.p./: Musisz

się starać, żeby nic podobnego się nie powtórzyło. - Ty dolžen starat'sja, đtoby podobnoe ne povtorilos'.

71. NIC takiego - TAKOE : Myślałaś, że zdradziłem, oszukałem? Nie, nic takiego się nie stało. - Ty dumala, đto ja izmenil, obmanul? Net, takogo ne bylo.

72. NIC z tych rzeczy - NICEGO etogo : Dziś nie trzeba prac, prasować, gotować, sprzątać - nic z tych rzeczy robić nie trzeba. - Segodnja ne nado stirat', gladit', gotovit', ubirat' - ničego etogo delat' ne nado.

73. NIEKTÒRE /zwierzęta/ - KOE-KTO /iz zverej/.

74. NIEKTÒRZY /re/ - KOE-KTO : niektóre kobiety - koe-cto iz żeńšcin.

75. NIKOGUSIENKO - NIKOGOŠEN'KO, NIKOGOŠEN'KI.

76. NIKOGUTEŃKO - NIKOGOŠEN'KO, NIKOGOŠEN'KI.

77. PARĘ - NESKOL'KO /2, 3, 4/.

78. dwadzieścia PARĘ - dvadcat' s nebol'sim /lišnim/ /1, 2, 3, 4/.

79. PARĘ lub /albo, i, czy/ paręnaście - NESKOL'KO : Było to parę lub paręnaście lat temu. - Đto bylo neskol'ko let tomu nazad.

80. PARĘNAŚCIE - NESKOL'KO /11, 12, 13, 14/.

81. POTEGO : Wszystko mi się potego - mówi student po egzaminie.

82. PRZYTEGO : Trzeba to trochę przytego - mówi krawiec do klienta wygładzając rękaw marynarki.

83. ROZTEGO : Buty mi się zupełnie roztego ...

84. SAMIUŠKI.

85. SAMIUTEŃKI.

86. SAMIUTKI.

87. SKĄD wziąć - GDE vzjat' : Skąd wziąć pieniądze? - Gde vzjat' den'gi?

88. o SWOICH sprawach /problemach, kłopotach itp./ - o SVOEM : Patrzeliliśmy na jezioro i każdy myślał o swoich sprawach. - My smotreli na ozero, i każdyj dumal o svoem.

89. TAAKA ryba!

90. TAK - TAKOE : Przecież tak być nie może. - Ved' takogo byt' ne mozet.

91. TAKIE tam - vse TAKOE : Będę myć podłogi, okna, wynosić śmieci i takie tam ... - Budu myt' poly, okna, vynosit' musor i vse takoe ...
92. TAKUSIENKI.
93. TAKUSIENKO.
94. TAKUŠKI.
95. TAKUTEŃKI.
96. co TAM pieniądze /wódka, lekcje, matka itp./ - ÓTO den'gi /vodka, uroki, mat' i t.p./ : Co tam pieniądze! Pójdiesz trzy razy do restauracji - i po pieniądzech. - Óto den'gi! Tri raza v restoran schodil - i den'gi vse.
97. w TE i wewte : Recytuję kolumny nazwisk, daty, w te i wewte.
98. TEGO - TOGO : Głowa mu nie tego ... - Golova u nego ne tego ...
99. o TEJ godzinie - vo STOL'KO časov.
100. TEN - Ø : Mężczyźni i kobiety - tych drugich było więcej - siedzieli milcząc. - Mużčiny i ženščiny - vtorych było bol'se - sideli molča. ; - A gdzie jest trzeci? - Jaki trzeci? - Ten, który za was płacił. - A gde tretij? - Kotoryj za vas platil.
101. TENTEGO.
102. TENTEGOWAČ.
103. w TE i z powrotem - TUDA i obratno.
104. TO, co dobre /potrzebne, należne itp./ - CHOROŠEE /nužnoe, dolžnoe i t.p./ : Miał własne pojęcie o tym, co potrzebne. - U nego było sobstvennoe ponjatie o nužnom.
105. TO, sio, śmo : Jak to Władek: tego, siego, śmego, zakreći, zamota i już robisz to, co chce.
106. czy TO mało? - razve ÉTOGO malo?
107. TOTO : Zastanawiała go psychologia takiego małego gapia. Co toto sobie myśli?
108. TU - ÉTO : Co by tu kupić żonie na urodziny? - Óto by éto kupit' žene na den' roźdenija?
109. co w TYM dziwnego - óto udivitel'nogo: Nie, nie mam już pieniędzy. A co w tym dziwnego? - Net, net u menja uže deneg. A óto udivitel'nogo?

110. co w TYM złego - što zdes' plochogo..
111. WIELE rzeczy /spraw/ - MNOGOE : Myślałam o wielu sprawach. - Ja dumala o mnogom.
112. WIELE, wiele - MNOGIE i mnogie : Dla wielu, wielu uczniów ten program jest zbyt trudny. - Dla mnogich i mnogich učenikov èta programma sliškom trudna.
113. WSZYSTKIM razem i każdemu z osobna, wszystkich razem i każdego z osobna - VSEM i każdemu, vseh i každogo.
114. WSZYSTKO, co moje /białe, słodkie itp./ - VSE moe /beloe, sladkoe i t.p./.
115. WSZYŚCIUCHNO.
116. WSZYŚCIUCHNY.
117. WSZYŚCIUŚKI.
118. WSZYŚCIUŚKO.
119. WSZYŚCIUTEŃKI.
120. WSZYŚCIUTEŃKO.
121. WSZYŚCIUTKI.
122. WSZYŚCIUTKO.
123. ŻADNA /o osobach płci żeńskiej/ - NIKTO : żadna sachistka - nikto iz sachistok.
124. ŻADNE zwierzę - NIKTO : żaden ptak - nikto iz ptic.

PRZYPISY

- ¹ Wykaz wykorzystanych słowników i ich skrótów znajduje się na końcu artykułu.
- ² Wydzielałam tę parę w osobną pozycję ze względu na jej bardzo wysoką frekwencję. Została ona już nawet zauważona przez leksykografów rosyjsko-polskich. Zaś pary z punktu 11 pojawiają się z różną częstotliwością, niewątpliwie jednak rzadziej niż odpowiedniość coś innego - drugoe.
- ³ Parę tę słowniki notują, jednak ze względu na szerszy zakres rosyjskiego odpowiednika istotne /zwłaszcza dla Rosjan/ będzie uściślenie. Uwaga odnosi się do wszystkich pozycji z wyrazami kilka, kilkanaście, parę, paręnaście.
- ⁴ Tę odpowiedniość zamieszcza wprawdzie BogIl., ale podany

przez niego kwalifikator kniż. uniemożliwia użytkownikowi swobodne korzystanie z proponowanego translatu. Tymczasem materiał językowy wskazuje już wyraźnie na wyparcie odpowiedniości którego - kotorogo właśnie przez parę którego - dej.

- ⁵ HS ma ilustrację pary który - kto, brak jednak informacji o jej funkcjonowaniu także w stosunku do osób płci żeńskiej i zwierząt, co dla polskiego użytkownika miałoby dużą wartość. Brakuje też wskazówki o możliwości wystąpienia przy translacie czasownika w liczbie mnogiej.

WYKAZ SŁOWNIKÓW

- BM - A. Bogusławski, Mały słownik rosyjsko-polski i polsko-rosyjski, Warszawa 1968
- BogIl. - A. Bogusławski, Ilustrowany słownik rosyjsko-polski, polsko-rosyjski, Warszawa 1978
- HS - D. Hessen, R. Stypuła, Wielki słownik polsko-rosyjski, Moskwa-Warszawa 1979
- Mitr. - Karmannyj pol'sko-russkij slovar', sost. I. N. Mitronowa, G. V. Sinicyna, Moskwa 1978
- Rozw. - Nastol'nyj pol'sko-russkij slovar', pod red. M. F. Rozvadovskoj, Warszawa 1969
- SK - R. Stypuła, G. Kowalowa, Podręczny słownik polsko-rosyjski, Warszawa - Moskwa 1980

